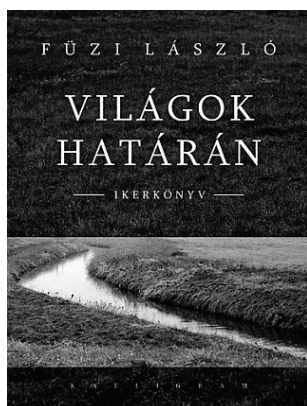

A múlt mítosza mint önismeret

FÜZI LÁSZLÓ: VILÁGOK HATÁRÁN (IKERKÖNYV)

**Pesti Kalligram
Budapest, 2010
172 oldal, 2400 Ft**

A könyvről eddig megjelent reflexiók, mint Tandori Dezső esszéje („Füzi”), vagy Gajdó Ágnes könyvbírálatja egyformán nagy súlyt helyeznek a műfaji besorolás kérdésére. „Nem emlékezés, nem családragény. Ez igazi gondolati mű” – jelenti ki Tandori (Tiszatáj, 2010/9. 49.). Gajdó a szerzőre hivatkozik bizonyítékként, amikor megállapítja: a mű nem nosztalgikus emlékezés (Élet és Irodalom, 2010. június 4. 21.). A szerzői önminősítés egészen pontosan így szól. „Ezt az írást nem emlékezésnek szánom. Azt írom le benne, ami ma él bennem abból a világból, annak a régi világnak a feltámasztására kísérletet sem teszek.” (49.) Azért sem vállalkozhat erre, folytatja a szerző, mert az a világ, amiről beszélni kíván, már menthetetlenül a múltba merült. Ez a világ egyébként a Füzi gyermekkorát övező valamikori falusi magyar múlt, melynek főszereplői a szerző szülei, nagyszülei, rokonai és mindenki, akihez szoros érzelmi szálak fűztek akkor és fűzik ma is. Emlékei felidézése és kivált az em-

lékek értelmezése útján beszélhet csupán róluk, ezzel azonban óhatatlanul nosztalgia lesz úrrá az elbeszélésen, hiszen „minden emlékezés nosztalgikus”. Márpedig ő nem szeretné, „ha ez az írás nosztalgikus lenne”.

Hogyan kerülhető ki vajon az ez esetben szinte szükségszerű nosztalgiázás? A kérdésre nincs a könyvben egyértelmű válasz. Egyszer azt írja Füzi, hogy valamikori világának felnőtt hősei „teljes, önmaguk által kiteljesített életet éltek”, (49.) amely így ideálisnak, emlékezésre méltónak tetszik a szemében. Később viszont elismeri, „el kellett múltnia” ennek a világnak, mivel úgy „ahogy volt, nem létezhetett tovább” (49.); fájjalhatjuk a hiányát, hiábavaló lenne azonban siratni eltűntét.

Elegendő vajon ez utóbbi belátás az emlékező nosztalgia elhárítására? Valószínűleg nem. Tudat alatt Füzi is jól „tudja” ezt, hiszen elszólásképpen így folytatja gondolatmenetét: „akkori életünket nem tudom érzelmek nélkül nézni. Az övékét sem, s az enyémet sem” (49.). S persze azért sem elegendő a belátás a nosztalgia semlegesítéséhez, mert a könyv tanúságtétele szerint, de a szerző többi írásából kitetszően szintúgy, Füzi hiányolja mai életéből ezt a múltban felfedezni vélt emberi teljességet. „Mégis sajnálom, hogy a mai és a régi közt nem teremtődött kapcsolat” – ad hangot nosztalgikus hiányérzetének ezúttal is. (49.) Máshol pedig azt írja: „fájdalmat érzek, ha annak a régi világnak az eltűntére gondolok”. (50.) Egy esszéjében korábban, amelynek már a címe is felettébb jellemző (A közép-pont hiánya. Gondolatok az új otthonosság előtérbe kerüléséről), a friss társadalmi válto-

zások döntő elemeként említi, hogy: „Szétesőben van a történetiség tudata, családi-közöségi és társadalmi szinten is.” Reflexszerűen már ekkor védekezik a múlt nosztalgikus megidézésének netán felmerülő vádja ellen: „a múlt sajátos értéként, nem a mindig meg-lévő nosztalgia irányaként, hanem a legnyilvánvalóbb *bizonyosságként* jelenik meg, mivel azok az értékek, amelyekre az embernek szüksége van, akkor, a *múltban* még léteztek.” (A középpont hiánya. Esszék, tanulmányok. Pozsony, 2008. 25–26.)

Füzi esszéistaként (és folyóirat-szerkesztőként éppúgy) a kor, saját kora, amit 20. századként határoz meg (holott már egy évtizede a 21. századot éljük), „lényegét” firtatja. Újabb munkája első mondataiban is fontosnak tartja közölni az olvasóval, hogy mennyire foglalkoztatja a kérdés, miszerint: „a század meghatározó történései összefoglalhatók-e egyetlen könyvben, a század története elmondható-e egyetlen gondolatmenetben”. (9.) Amikor pedig külön figyelmet szentel a kérdésnek az általa szerkesztett folyóirat e témáról szóló számában (Mozgások, fejlődések, ütközések, átalakulások a huszadik században. Forrás, 2009/7–8. 16–34.), a „nagy szétbomlás” metaforával illeti a század megrendítő tapasztalatát. Erről, vallja, kis emlékező történetek formájában adhatunk csupán számot, hogy kapaszkodókat, „identitásteremtő csomópontokat” találjunk a múltban és a jelenben egyaránt. A gyors és elementáris erejű változások sűrűjében élve az identitás megteremtése vagy csupán az átmentése során az emlékezeten átszűrt múlt kínálkozik egyedüli szilárd pont gyanánt. Az emlékezés teszi ugyanis lehetővé, hogy mai valónkat hozzámérjük a korábban megtapasztalt világhoz; ez az út azonban azok számára járható csupán, akik még képesek a történeti gondolkodásra; „így pedig nem az újdonságokból, hanem a szétbomlásokból építünk a magunk számára rendszereket”. (Forrás, 2009/7–8. 33.) Nem csoda, ha identitását tisztázandó, mondjuk így, családtörténeti visszaemlékezés és kvázi-történeti tanulmány formájában igyekszik Füzi végiggondolni, hogy honnan jött és mi lett végül belőle.

Ez a szellemi igény (nevezhetnénk szándéknak is) vezeti a szerzőt emlékeinek a felidézése és tálalása (kontextualizációja) során. S ez a szándék sarkallja őt arra is, hogy valamivel tágabb keretben elhelyezve szűkebb világa múltját, ne csak rekonstruálja, de explicit módon értelmezze is azt egyúttal. A cél érdekében emlékanyagát kiegészíti (vagy talán csupán megerősíti?) a tényirodalom beszéltetésével; ez utóbbit párhuzamos elbeszélés-ként adja elő, melynek szövegét a tördelésben is megkülönbözteti a primer elbeszélés textusától. Mindehhez végül fényképanyag járul, amely az ikerkönyvet végül triptichonná bővíti.

Annak ellenére, hogy a szerző tudatában van a „megélt történelem fontosságának”, bizonytalan azt illetően, hogy rábízhatja-e magát csupán az emlékezés irodalmias megjelenítésére a múltat elbeszélve. A bizonytalanság Füzinél abból a meggyőződéséből is fakad, hogy múlt és jelen között szűnni látszik a folyamatosság, hiszen a szétbomlás gátat emel közéjük. Nincs ezek után többé bizonyosság a múlt dolgainak (a mi saját dolgaink) drámai változékonyságát illetően, ha csupán az emlékezésből adódó tudásra kívánunk hagyatkozni. „Bármit olvastam, azt a magam tapasztalataival és történetével vettem össze”, jegyzi meg a bevezető passzusokban. (10.) Néhány sorral lejjebb viszont ennek éppen az ellenkezőjét sugallja: arra törekszem, „hogy a történeteket [a gyermekkor világát és eseményeit] úgy mutassam be, ahogyan azokat valamikor megéltem” (10.). Fontosnak gondolja, hogy mindezt a tudunkra adja ebben a szép, mívesen elkészített könyvben, mivel – egyedi és

egyszeri – élettapasztalatai elbeszélésével reméli megragadni a század egyik általános vonását, közelebről azt, ami „a hagyományos magyar falu átalakulásának-szétesésének-modernizációjának utolsó szakaszát is jelentette”. (10.)

Ezzel sok mindent elmondtunk, amihez hozzá lehet majd mérni a művet, és ami egyúttal gondolkodásra készít bennünket. Az első önként felvetődő kérdés így szól: tényleg paradigmaticus átalakulás („szétbomlás”) az, amelynek múltba nyúló tapasztalatai oly élesen foglalkoztatják Füzit gyermekkori emlékei felidézése és értelmezése során? Nem adható kategorikus válasz a kérdésre; egészen biztos azonban, hogy nem ugyanoda esnek mindenkinél a hangsúlyok, ahová Füzi szereti helyezni őket.

Sohol sem állítja, még csak nem is sugallja a szerző, hogy az 1950-es és az 1960-as évek vidéki (falusi, de már csak részben paraszti) világa a közösségi élet hamisítatlan megtestesülése. Önmagában már az is kérdéses persze, van-e egyáltalán értelme ilyesmiről beszélni bármikor (és bárhol) a 20. századi Magyarországon. S nem holmi értelmiségi képzelgésről, hogy ne mondjam, ideológiáról van csupán szó, amikor a paraszti-falusi „egész életforma” közösségiségét ideálként állítják a veszendőbe menő, olykor még létező (megfigyelhető) valóság elé vagy inkább e valóság mögé? Ha a két háború közötti szociografizáló diskurzusra gondolunk, amelynek egyik kedvelt vezérszólama „a paraszteleletforma csődje”, és amely buzgón igyekezett meg is figyelni a vélt népi közösségi életforma anomáliáit és főbb hiányosságait, komoly kétségek támadnak a közösségi életforma évtizedekkel későbbi (ötvenes évekbeli) érintetlenségének lehetséges tapasztalatait illetően, amiről Füzi könyvében bőven olvashatunk.

De milyen alapon kételkedhetünk egyáltalán a múltban szerzett tapasztalat valóságos mibenlétében? Erre a szkepszisre, meggyőződésem szerint, a történész sincs felhatalmazva (bár gyakran vindikálja magának a múltbeli tapasztalat kritikájának a jogát); még kevésbé adódik rá lehetősége a valamikori tapasztalatot még hírből sem ismerő kívülállónak. Ennek ellenére akad néhány hozzáfűznivaló a kérdéshez. Lássuk sorjában.

Nem fér, nem férhet hozzá kétség, hogy az észak-nyugat magyarországi, az osztrák határ közelében fekvő csücsök falusi univerzumának ez időbeli sorsát, tényleges életlehetőségeit a be- és elzártág jelentette. Nem csupán a méretek kicsinysége hatott ez irányban, ami a közösségek képződésének mindenkori előfeltétele, hanem a geopolitikai lokalizáció és a gazdasági egyenlőtlenség együttesen szintúgy ezt erősítette. Revelatív minden, amit a szerző a fizikai horizontok ebből eredő mentális szűkösségéről a könyvben előad. Az országhatár, amely a maga akkori szigorúságával talán az egyik legdöntőbb létmeghatározó és közösségképző erő az e tájon élők számára, éppoly nagy súllyal esik a latba, mint az életviszonyok milyensége. Ez utóbbiról a legkevesebb, amit el lehet mondani, az, hogy a társadalomalattiság, a kirekesztettség érzését keltette a falusiakban. Így kapcsolódik össze egymással a nyugati határnak a fizikai mozgást, a térbeli horizontot korlátozó tapasztalata, valamint a társadalmi elszigeteltség (és alávetettség) általános életérzése. Ennek ellenére Füzi ma úgy találja, ott és akkor az emberek még teljesnek mondható életet éltek.

Racionális fővel gondolva végig az emlékezetben ekként megtartott múltat, nyomban felmerül néhány kérdés. Füzi elbeszéléséből tudjuk, hogy a nagyszülők sem élték már ez idő tájt a hagyományos paraszti, gazdálkodói életformát (amely integrálhatta volna őket a paraszti hagyományközösségbe). Téesszparasztokként bizonyos, hogy túl voltak már ezen a közösségi életformán. Ami pedig a szerző szüleit illeti, ők már pusztán a foglalkozásuk

alapján sem részesülhettek többé valamely hagyományosnak tetsző (paraszti) közösségi életből. A szerző édesapja rendőrként, ráadásul nem is helyben kereste a kenyerét (ingázott), az édesanyja pedig időszaki gyári munkás volt, végül pedig Füzi középiskolásként egy közeli városi iskola ingázó diákja lett kamaszkorában.

A jelzett szocio-professzionális képlet nem segíti, sokkal inkább hátráltatja a hagyományos paraszti (falusi) közösségi életfeltételek korabeli prolongálódását. Elgondolkodtató, hogy a felidézett emlékek szinte kivétel nélkül a rokonsági összetartozás élményére utalnak, feltűnően hiányzik ugyanakkor Füzi emlékezésen nyugvó elbeszéléséből minden, ami egy ilyen keretet meghaladó közösségképződés – emlékezés által közvetített – tapasztalati lenyomata lenne.

És mi szól vajon amellet, hogy a nagyszülők, de részben még a szülők világa is „összetettebb, gazdagabb volt, mit a mai, legalábbis a tevékenységi köröket tekintve” (51). Két oka lehet mindeme emlékek „valódiságának”. Az egyik ok az emlékező elbeszélő primer tapasztalatszerzését biztosító látószög, amely a gyermeki tekintet maga. Onnan lentről (fel)tekintve az a (fel)világ, amit a gyerek alig vagy egyáltalán nem befolyásolhatott számára érzékelhető módon, afféle készen kapott adottságként létezett csupán. Azért is hat a világ oly mértékben természetesnek és egyúttal totálisnak a gyermek szemében, mert azzal csupán mint előre megformált valósággal találkozhat. „A rendet gyermekkoromban, nagyanyám és nagyapám élete révén ismertem meg” (44.). Ráadásul az e milióbe belecsöppent szerző, úgy tűnik, csekély kapcsolódási pontot talált a kortárs csoportokhoz, következésképpen a valóságról szerzett (szerezhető) élményeit egy módfelett zárt társadalmi univerzum, a *szűkebb család* vagy a *tágabb rokonsági kör* szolgáltatta számára.

Akad itt azonban más egyéb is. Füzi szintúgy elismeri, hogy középiskolásként, majd szegedi egyetemistaként ismerte fel gyermekkori világának mélyen közösségi és társadalmi értelemben alárendelt mibenlétét: „kivülálló voltam”, helyesebben kívülálló lettem – jegyzi meg többször is. A kívülállás a bejáró diák, majd a szegedi egyetemista látószögét hozza magával, amiből rálátás nyílik az általa részben már elhagyott falusi és családi mikroközösségre (167–168.). Feltehetően nem az tudatosul Füzipben ennek során, hogy milyen (is volt) ténylegesen a gyermekkorát övező világ. Merőben másmilyen élettapasztalatok birtokába jutva a korábbi abszolút élethelyzet specifikusságát ismeri fel ez alkalommal. Megtanulja kívülről látni azt, amin túllépett a fizikai és társadalmi mobilitás eredményeként, és aminek bizonyos értékeit hiányként kezdi magában tudatosítani.

Tegyük világossá: egy, a jelenbeli állapotot kifejező olyasfajta érzés és tudat kerekedik ezzel benne felül, ami közvetlenül nem a múlt megélt világához, nem a múltbeli saját szerű tapasztalathoz, hanem a múlt jövőjéhez, a mindenkori jelenhez tartozik hozzá. Ezért is fogadjuk kétkedve a szerző azon feltett szándékának a bejelentését, hogy úgy kívánja felidézni gyermekkora letűnt világát, ahogyan azt akkor ténylegesen megélte. A helyzet sokkal inkább úgy fest, hogy az emlékezés csalóka fényénél láthatóvá tett valamikori világot olyan formában és azzal a jelentéssel ellátva jeleníti meg Füzi, ahogyan e múlt, a maga vitathatatlan idegenségében, a folytonos visszatekintés során *fokozatosan* értelmet nyer az elbeszélő számára. A falusi élettempót a vidéki nagyvárosi egyetemista, majd a vidéki városi értelmiségi életrendjével felcserélő szerző, értelemszerűen, éles kontrasztként tudatosítja magában a jelenbeli és a valamikori gyermekkori világ különbözőségét.

Mennyiben és milyen értelemben jogosult úgy okoskodni, hogy mostani élethelyzetében a közösségiség jóval csekélyebb tapasztalatára tesz (tehet) szert, mint amikor gyerekként egy alacsony társadalmi státusú falusi családban nevelkedett? „Az állandó családi együttlétekre gondolva vettem észre, hogy szinte sohasem voltam egyedül” (103) jellegű megállapítások sugalmazása szerint az individualizáció negatív tapasztalatai avatják különösen értékessé a megidézett múltat, amelynek végérvényes letűnte az értékvesztést tudatosítja benne. Jóllehet olyik esetben maga is kész elismerni, hogy a magány nem kizárólag csak a jelen élethelyzet velejárója. „Nagyszüleim még sokat voltak önmagukban. Ha a mezőn dolgoztak, »csak« a természet vette őket körül. Ha otthon, a ház körül elrendeztek mindent, visszahúzódtak, legföljebb csendesen beszélgettek. Nagyanyám, amikor megövegült, hosszú estéket töltött egyedül, imádkozott vagy csak gondolkodott a szeretein. Korábbi kultúrák emberei is sokat lehettek önmagukban a hosszú estéken, sokáig mesterséges fény nélkül. Az önismeret kialakulásának fontos időszakai lehettek ezek az esték” (103).

Mi a valóban szembeszökő különbség a múltbeli élet közösségi mivolta és a szétbomlott jelen világa között? Semmiképp sem a magány mint fizikai létmód gyakorisága állítja szembe egymással a nagyszülők és a szerző jelenbeli valóját, hanem főként a magány, az egyedüllét „kultúrája”. Ez utóbbin az individualizáltság személyes vállalásának őszinteségét, átélésének a mikéntjét érti Füzi. „Nehéz azt mondanom, főképpen a mostani nagy elmagányosodási periódusban, hogy egyedül talán már nem is tudnék élni. [...] Közben mintha mégis menekülnék magam elől. Ha magamra maradok, bekapcsolom a rádiót, megnézem a telefonomat, érkezett-e valahonnét üzenet, új e-mail. Szinte kényszeresen keresem a külső világgal való kapcsolatot. [...] Mi mintha menekülnénk az önmagunkkal való kapcsolat elől.” (103.).

Múlt és jelen ilyen eltávolodása egymástól fokozatokon keresztül zajlik. A nagyszülők „múltbeliségétől” a szerző jelene felé elmozdulni látszó szülők megelőlegezik az emlékező-elbeszélő jelenbeliségét. „Szüleim kísérletet tettek a nagyszülők mintájának követésére, de sorsuk köztes térben és köztes időben zajlott. Kiléptek a régiből, s az lett a feladatuk, hogy bennünket az övékénél teljesebb kilépések felé segítsenek. A régihez hasonló állandóságot már ők sem teremthették újra” (93). A nagy különbség a szerző jelenbelisége (aki ma vagyok) és az ő világuk (benne akkori önmagammal, aki maga is részese volt a világuknak) abban rejlik tehát, hogy a jelen perspektívájából belátható (felismert) múlt így látott emberei inkább belakták, a vágyaikkal és tevékeny életükkel a jelenbelinél inkább kitöltötték azt a szűkös teret, amiben élniük adatott. „Biztos vagyok benne, hogy az általuk lakott teret elődeim közül többen teljes világként, kozmoszként élték meg” (165). Ma ellenben még az emlékezetben tartott múlt is csak részleges voltában fogható fel az értelem révén. A többi ellenben csak merő vágyakozás egy valamikor még meglévő, ma már azonban fájlóan hiányzó élmény teljessége után. „Az általuk megélt teljes térrel szemben, ahogy ebben a könyvben olvasható volt, én tájról beszéltem, a tájjal való kapcsolatot kerestem, s a »teljesnek« gondolt tájat hiányoltam” (166).

S mi a szerepe vajon ebben a gondolati önkeresésben a szövegeknek (amiből kettő is van a könyvben), és a képanyagnak, amelyek így együtt beszélnek el a képzelt múltat, hogy kifejezzék a maga tökéletes másféleségében érzékelt jelent. A legföljebb csak elképzelt gyermekkori múlt mitikus megragadása leszámolás is egyúttal ezzel a múlttal, hiszen ah-

hoz a felismeréshez vezet, hogy lehetetlen tovább folytatni (és egyben visszahozni), és nosztalgiával sem érdemes gondolni rá többé: „miközben a gyermekkorom világát körülvevő táj mítoszát építettem, valójában véglegesen búcsút vettem attól, amit elődeim még teljes világként [...] éltek-élhettek meg. A táj és a gyermekkor mítoszát legteljesebben ebben a könyvben építettem fel, így ez a könyv a legteljesebb búcsúvétel.” (166.).

Remélhetően nem hat bántóan, nem annak szánom, ha kijelentem, a könyv megírásával vált Füzi László véglegesen felnőtté. Azzal, hogy leszámolt a felmenőitől örökölt, legálabbis akként számon tartott életeszmenyei és beidegzódései (ami az előbbinél is fontosabb) még élő alkotó elemeivel, véglegesen maga mögött hagyva a szülők (és a nagyszülők) mintateremtő világát. A magányérzet, mint a modern személyiség elemi tapasztalata új felismerésként szólal meg Füzi művében. A nemegyszer szociográfiai, már szinte szociológiai alaposság ellenére is, ahogyan a múlt itt alakot ölt az emlékezés és a dokumentálás jóvoltából, szubjektív vallomást tart a kezében az olvasó: a világ átalakulásával együtt járó veszteség kínzó élményét szólatatja meg benne Füzi, miközben a sors elkerülhetetlenségébe való végső belenyugvását is rögzíti ezúton. „Önmagamat csapnám be, ha nem néznék szembe ezzel a ténnyel [hogy jelen könyv a legteljesebb búcsúvétel]. Elszakadásom attól a tértől és attól a világtól nem az egyedüli és nem is választott elszakadás volt, csak azt tettük, én is, s azok is, akik az enyémehez hasonló utat jártak be, amit az idő rendelt számunkra, az idő mozgásával és kényszereivel nem tudtunk, talán nem is akartunk szembefordulni.” (166).

Nem (csupán) azért hiányzik a jelen számára a múlt, mert visszahozhatatlan, hanem főként azért, mert a jelenné átalakuló múlt sorsszerű folyamata elkerülhetetlennek, kivédhetetlennek, emberi akarattal befolyásolhatatlannak tetszik. A vélelmezett múltbeli, jóllehet akkor is már csak részben valóságos „teljesebb emberi élettapasztalat” semmivé foszlik a jelen körülményei között és ezzel a múlt reprodukálhatatlanná is lesz. Ha időnként ennek ellenére fel-feltolul az emlékezésben, az egyedül a mai kielégületlenségek következménye. Abból ered, hogy ma már elképzelhetetlen életünk mély, a személyiség egészét átható megtapasztalása a többnyire követhetetlen (felfoghatatlan) változások hatására. A frusztráció ezzel szorosan összefüggő élménye, a modernség ekként tudatosított tapasztalata pedig rendre a múltba tekintés görcsös akaratát váltja ki belőlünk. „Így az elszakadások és kilépések egymásra rétegződése, a mögöttük meghúzódó történés-sorok elfogadása juttatott el a valamikori világ történéseinek számbavételéig, és a térből kihalított és önállóvá formált táj mítoszának formálásáig. Mert másként nem tehettem.” (166).

Nincs a Világok határán szerzője egyedül e felfogásával. Pierre Nora az emlékezés áradatáról beszélt nem is túl régen, amin elsősorban a történetírásnak a kollektív memória különféle módjaival szembeni térvesztését értette. Az olyasféle magánemlékezetek mai burjánzása, amilyen történetesen Füzi László „családtörténelme” is, a 20. század prezen-tista életérzésének a kudarcából fakad. Akkor, midőn a tömör, a mindent elborító, a mindenütt jelenlévő jelenen, aminek nincs saját magán kívül más távlata, egyszerűen úrrá lesz a nyugtalanság, mert hiányzik belőle a megnyugtató bizonyosság, a század embere lázasan keresni kezdi a gyökereit, hogy az emlékezet megszállottjává legyen idővel. Ezzel pedig egyszersmind feladja a haladás hitét, a belé vetett bizalmat, hogy a megmentés és a megőrzés gondját vegye helyette vállára (Vö. François Hartog: A történetiség rendjei. Prezentizmus és időtapasztalat. Bp., 2006. 179.). A narratív önanonosság (Paul Ricoeur) bi-

zonyosságának a vágya késztet mind többeket arra, hogy láthatóvá próbálja tenni a saját külön múltját. Kérdéses ugyanakkor, hogy a múlt jelenik-e meg ennek során a maga *éppen úgy ahogy voltjában*. A könyv végére érve Füzi maga is elismeri, nem többet, gyermekkori múltjának a mitikus képét rajzolgatta csupán a valamikori tapasztalati világ rekonstruálása helyett, amikor arra keresett feleletet: ki *ő ma* valójában. Egészen máshol köt ki végül Füzi, mint ahonnan újtára indítja történetét, azt gondolva, úgy mutathatja majd be saját gyerekkori világát, *ahogyan azt valamikor megélte*.

Gyáni Gábor

